

Triinu Aru ja Sirli Pilli

8.a klass

**Vändra hariduselu kujunemise ja
Vändra Gümnaasiumi ehitamise lugu**

Loovtöö

Juhendaja: Ülle Ütt

Vändra

2019

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Koolihariduse ja koolivõrgu kujunemine Eesti- ja Liivimaal ning Vändras Rootsi ja Vene ajal	4
1.1. Rootsi aeg (1625-1710)	4
1.2. Vene aeg (1710-1918)	4
1.2.1. Väandra hariduselu 19. sajandil.....	5
1.2.2. 20. sajandi alguse Väandra hariduselu ja Väandra Gümnaasiumi ehitamine.....	6
2. Väandra Gümnaasium Eesti Vabariigi ajal (1918-1940).....	11
3. Väandra Gümnaasium pärast Eesti iseseisvuse kaotamist (1940-1991).....	13
4. Väandra Gümnaasium pärast Eesti Vabariigi iseseisvumist kuni tänaseni (alates 1991).....	2
4.1. Edasised plaanid	3
Kokkuvõte	4
Kasutatud allikate loetelu	5
Lisad	7
Lisa 1. Väandra Gümnaasiumi ehitamise plaan	7
Lisa 2. Väandra Keskkooli hoone arhitektuurilise ilme muutumine.....	8
Lisa 3. Intervjuu Väandra Gümnaasiumi direktoriga.....	9

Sissejuhatus

Käesoleva uurimistö teemaks on Vändra hariduselu kujunemise ja Vändra Gümnaasiumi ehitamise lugu.

Vändra Gümnaasium asutati 1922. aastal. Varsti täitub koolil 100 aastat. Selle aja jooksul on Eesti ja eestlased olnud korduvalt ajaloo tõmbetuultes ja elanud üle mitmeid muudatusi. Arvatavasti ei ole ajaloo pööretest puutumata jäänud ka Vändra Gümnaasium. Meie loovtöö sisuks on hariduselu kujunemine Vändras ja Vändra Gümnaasiumi ehitamise lugu.

Töö koostamisel lähtusime järgmistest uurimisküsimustest:

- Miks hakati Vändra Gümnaasiumit ehitama?
- Kui palju on Vändra Gümnaasiumit aastate jooksul renoveeritud ja juurdeehitusi tehtud?
- Mis on Vändra Gümnaasiumi edasised plaanid ehituse osas?

Töö kirjutamisel toetusime erinevatele kirjalistele allikatele.

Töö on jagatud neljaks peatükiks, millest esimene sisaldab koolihariduse ja koolivõrgu kujunemist Eesti- ja Liivimaal ning Vändras Rootsi ja Vene ajal. Teine peatükk räägib Vändra Gümnaasiumist Eesti Vabariigi ajal (1918-1940), kolmas peatükk aga jutustab Vändra Gümnaasiumist pärast Eesti iseseisvuse kaotamist (1940-1991). Viimases ehk neljandas peatükis tuleb jutuks Vändra Gümnaasiumist pärast Eesti Vabariigi iseseisvumist (alates 1991) kuni tänaseni.

Selle töö tulemusena loodame anda oma panuse Vändra Gümnaasiumi vilistlaste poolt tehtavale tööle, mis on seotud gümnaasiumi ajaloo talletamisega ja saada rohkem teada Vändra hariduselu kujunemisest ja Vändra Gümnaasiumi ehitamise ajaloost.

1. Koolihariduse ja koolivõrgu kujunemine Eesti- ja Liivimaal ning Väandras Rootsi ja Vene ajal

See peatükk sisaldab koolihariduse ja koolivõrgu kujunemist Väandras erinevatel ajajärgudel 1679. kuni 1914. aastani.

1.1. Rootsi aeg (1625-1710)

1625. aastaks oli Rootsi alistanud kogu Mandri-Eesti. Talurahva lugemaõpetamisega hakkas riigikirik tegelema 17. sajandi teisel kolmandikul. Lugemisoskus levis aga vaevaliselt, sest kõstreid oli vähe ja nende haridus oli puudulik (Raidmets, 2017:9)

Esimesena katsetas Väandra kodudes laste õpetamist kirikuõpetaja Martin Thiele, kes oli ametis 1679-1685. Tema järeltulija Heinrich Teucher jätkas tööd kuni Põhjasõja alguseni (1700) (Raidmets, 2017:15). Põhjasõja aegadel (1700-1721) aga katke õpetamine sootuks. Järgnevate aastakümnete jooksul koolide avamiseni Väandras ei jõutud (Holsting, 1991:5).

1687.aastal otsustas Liivimaa maapäev, et igasse kihelkonda peavad mõisnikud laskma ehitada koolimaja ja maksma õpetajatele palka. See aga edenes aeglaselt, kuna mõisnikud polnud sellest eriti vaimustunud. (Raidmets, 2017:9)

1.2. Vene aeg (1710-1918)

Kui pärast Põhjasõda langes Eesti- ja Liivimaa Vene võimu alla, kuulus kubermangu rüütelkonnale ka talurahva hariduse korraldamine. Paljudes kihelkondades likvideeriti koolid, sest mõisnikel avanes võimalus tagasi võtta kooli maad, mis oli enne sõda eraldatud koolmeistrite ülalpidamiseks (Raidmets, 2017:10).

Esimene kooliõpetaja oli Väandras Johan Ströhm naisega aastal 1730 (Raidmets, 2017:15).

18.sajandi teisel poolel katsetati üldise koolikohustuse kehtestamist. Mõisakool alustas Väandras tegevust 1762, õpetajaks Kuke Alt talu perepoeg Mart (1743-1815). Tegemist oli rahvakooliga (Raidmets, 2017:10-15).

1765. aastal anti välja Browne'i patent - esimene seadusandlik akt, mis nõudis koolivõrgu rajamist. Iga kihelkond pidi asutama kooli. Seetõttu ehitati ka Väandrasse 1765. aastal koolimaja. 1787. aastal anti välja täiendav koolipatent, mis tähendas ülemaailmse rahvakoolide võrgu kujunemise algust. Sajandi lõpus tuli tagasilöökk, kui halbade ilmade tõttu

järgnes neli ikaldusaastat, nälg ja haigused. Paljudes koolides katkes õppetöö ning talurahva laste õpetamise põhivormiks sai taas koduõpetus (Raidmets, 2017:10-15).

1.2.1. Väandra hariduselu 19. sajandil

“Eesti kooli ajalugu” annab 1811. aasta ringkirjas teada, et “Paistu, Tori, Pärnu-Jaagupi, Halliste-Karksi, Väandra, Pärnu, Saarde, Tõstamaa kihelkondades puuduvad külakoolid.” (Raidmets, 2017:16).

Pärisorjuse kaotamine Eestimaa kubermangus 1816 ja Liivimaa kubermangus 1819 tõi elavnemise ka haridusellu. Mõisakogukonnalt, kus oli vähemalt 1000 inimest, nõuti kooli ehitamist, Liivimaal lisaks iga 2000 meessoost isiku kohta ka kihelkonnakooli avamist (Raidmets, 2017:10-11).

1819. aasta talurahvaseadus nägi ette, et köstrid peavad hakkama köstrikooli pidama, millest kujunesid kihelkonnakoolid (Raidmets, 2017:16). 1830 luuakse Väandra kihelkonnas esimesed külakoolid (Väandra Gümnaasium, s.a.). Kolm aastat hiljem luuakse Väandra kihelkonnakool (Raidmets, 2017:16).

Väandra hariduselu arendamisel oli tähtis koht edumeelsel ja laia silmaringiga kirikuõpetajal Carl Eduard Anton Körberil, kes oli töötanud koduõpetajana Venemaal ning tutvunud reisidel Lääne-Euroopasse sealse kultuuriga. 1836. aastast oli ta Väandras abipastor (Holsting, 1991:5).

1838. aastal lõpetas tegevuse Väandra kihelkonnakool ning samas alustas tööd vallakool, kus abikoolmeistriks ning orelimängijaks sai Johann Voldemar Jannsen. Ta jätkas esimese kihelkonnakoolmeistrina õpetamist ka 1842. aastal taasloodud kihelkonnakoolis, mis töötas kuni 1848. aastani (Holsting, 1991:5).

1850. aastal jätkas Väandras jälle tööd kihelkonnakool, kus 1860-ndate aastate koolielu korraldavate seaduste elluviimine edenes kiiremini kui paljudes teistes kihelkondades. Pärast Körberi sunnitud lahkumist konfliktide tõttu mõisnikega sai 1860.aastal Väandra kirikuõpetajaks Ernst Sokolovsky (töötas Väandras 1860-1891) (Raidmets, 2017:39).

Majanduse- ja kultuurielu tõusu tõttu algas 1864. aastal Väandras massiline talude päriseksostmine. Suured muutused nõudsid haridustaseme tõusu: tuli koolivõrku laiendada ja lugemiskoolidelt kirjutuskoolidele üle minna, ning selleks oli vaja targemaid õpetajaid (Raidmets, 2017:39).

Sokolovsky esimeseks suuremaks ettevõtmiseks oli Väandrase kurtummade kooli rajamine 1866. aastal. Eesti esimesed kurdid lapsed õppisid kõnelema ja kirjutama just seal (Raidmets, 2017:46-47).

1866 anti välja ka kogukonnaseadus, mille alusel otsustasid koolimajade ehitamise ja koolmeistrite palga küsimusi vallavolikogud. Kehtestati ka üldine koolikohustus - koolis pidid käima kõik lapsed (Raidmets, 2017:11).

Üheks rahvusliku hariduse ideede propageerijaks sai 1870. aastal Pärnu Eesti Põllumeeste Seltsi (PEPSi) esimene president Johannes Eglon. Eglonile oli kurtummade õpetamise kõrval südamelähedane ka eestikeelse tütarlastekooli asutamise mõte (Raidmets, 2017:50).

1870-ndail aastail kujunes välja Vana- ja Uue-Vändra valla koolivõrk. Kihelkonnakool asus Vändras, lisaks sellele oli 8 vallakooli (Holsting, 1991:5).

Sokolovsky järgmiseks probleemiks oli kihelkonnakool, mis töötas köstrimajas. Probleeme oli palju, aga peamiseks oli tasemel õpetajate leidmine ja korraliku koolimaja ehitamine (Raidmets, 2017:51).

Sokolovsky kutsus kokku oma “koolisõpru”, kes pidid aitama haridust edendada, eriti oli vaja uut koolimaja ja raha õpetajate palkadeks. Sagedasti peeti “koolisõprade” koosistumisi, korjati raha ning uusi sõpru tuli juurde (Raidmets, 2017:51-52).

1879. aastal valmis suurte sekelduste ja ümberehituste tõttu veninud uus kahekorruline kihelkonnakoolimaja. Uus koolimaja vajab ka uut sisu, seega valitigi 1885.aastal Anton Jürgensteini kihelkonnakooli uueks juhatajaks. Jürgensteini tublidus tõi kaasa õpilaste arvu tunduva kasvu ning kooli hakati esmakordselt vastu võtma ka tütarlapsi (Raidmets, 2017:53-55).

Ernst Johann Georg Sokolovsky suri 66-aastaselt, 1899. aastal ja ta maeti tema soovi kohaselt Vändra vanale kalmistule. (Raidmets, 2017:57).

1.2.2. 20. sajandi alguse Vändra hariduselu ja Vändra Gümnaasiumi ehitamine

Pärast Sokolovskit tulid Vändrasse viimased saksa soost pastorid: Konstantin Hörchermann (1892-93) ja Paul Hörchermann (1894-1910). Sajandi lõpul ja uue sajandi keerulistel algusaastatel pole kummastki väärilist järeletulijat Sokolovskile (Raidmets, 2017:59).

Anton Jürgensteini juhtimisel oli kihelkonnakool tõusuteel, palgati ka kolmas õpetaja, kelleks kandideeris 1903. aastal Ferdinand Gustel. Jürgenstein lahkus Vändrast 1905. aastal revolutsiooniliste sündmuste ajal ning jätkas oma elutööd suures poliitikas (Raidmets, 2017:59-63).

Peale 1905. aastat algas kogu Eestis suur ehituste aeg. Kui 1906. aastal koostati ja 1907. aastal registreeriti Vändra Rahva Hariduse Seltsi põhikiri, tuli seltsi päevakorda ka uue koolihoone

ehitamine. Rajatava uue koolitüübi valimisel oli mitu erinevat ideed: keskharidust andev kool, tütarlastele majapidamistarkusi ja ametioskusi andev kool või karjakontrollassistendite kool (Raidmets, 2017:67).

Rahva Hariduse Seltsil oleks üksinda kooli rajamine ja ülalpidamine üle jõu käinud, sellepärast otsustati sellesse protsessi kaasata kõik Vändra kandi seltsid. Rahva Hariduse Selts otsustas, et uus maja tuleb ehitada piisavalt ruumikana, mahutamaks lisaks koolile ka seltsitegevuse ruumid, kuna paljudel Vändra seltsidel puudusid oma ruumid (Raidmets, 2017:67).

Majaehituskapitali kogumist ja majaehitusmõtte propageerimist alustati aktiivselt 1909. aasta sügisest. Vändra kihelkond jagati piirkondadeks, kus vastavad vabatahtlikud koosolekuid pidamas käisid (Raidmets, 2017:67).

Kapitali koguti aastatel 1908, 1909 ja 1910. Raha kogumiseks mõeldi välja igasuguseid tegevusi: peod, näitemänguetendused, loteriid, ühislaulmised, loengud, esinemised, koosolekud jne. Kõik need tegemised olid põhiliselt kooliõpetajate õlul. Suure osa kapitalist moodustasid ka summad, mis Vändra majanduslikud ettevõtted (Vändra Kaubatarvitajate Ühisus, Majandus Ühisus, Hoiu- ja Laenuühisus) Rahva Hariduse Seltsile annetasid (Raidmets, 2017:68).

Koolimaja sooviti alguses ehitada alevi keskele, kuid arvestades tulevase hoone suurust, tuli leida uus asukoht, sest maja taheti mahutada ka kõik kohalike seltside ruumid ning koolile lisaks vajaminevad kõrvalhooned, katse- ja tarbeaiad (Raidmets, 2017:68).

Koolimaja krundiks saadi maatükk kalendritegija Mats Tõnissoni Kirikaru talu maadest. Tõnisson müüs 3900 rubla eest Rahva Hariduse Seltsile umbes 3 hektari suuruse maatüki (Raidmets, 2017:68).

Koolimaja plaani ja kavandi koostas Ferdinand Gustel. Plaan oli koostatud 3-klassilise majapidamiskooli ja seltsimaja jaoks. Maja oli kavandatud kahekorruseline, alumine korrus raudkividest, ülemine tellistest (Raidmets, 2017:69).

Ehituse kulud olid kalkuleeritud 20 000-le rublale. Kui aga 1911. aasta kevadel ehitustööd avalikul vähempakkumisel välja anti, siis osutus kalkulatsioon valeks, sest keegi väljapakkumisele ilmunud ehitusmeistritest ei olnud nõus tööd vastu võtma väiksema summa eest kui 18 000 rubla (Raidmets, 2017:69).

Ehitusmeistrid tuli pakkumisele ainult kolm: kaks meest Vändrast ja J. Mamberg Paidest. Seltsi eestseisus ja ehituskomisjon otsustasid ehitustööd välja anda J. Mambergile, kuigi

Vändra mehed pakkusid ehitustöid veidi väiksema summa eest. Arvati, et J. Mambergil on ehituste alal kogemusi rohkem. Rahva Hariduse Selts sõlmis Mambergiga lepingu, mille järgi oli Mamberg kohustatud ehitustööd hinnaga 18 700 rubla läbi viima kahe aasta jooksul, st lõpetama need 1.jaanuariks 1913 (Raidmets, 2017:69).

Kooli ehitamist alustati 22.mail 1911, mil toimus suure rahvahulga osavõtul koolimaja nurgakivi paigaldamine (vt joonis 1). See au kuulus taluperemees Mart Adamsonile - arvestati tema suuri teeneid koolimaja ehitusmaterjalide vedamisel (Holsting, 1991:7).



Joonis 1. Vändra Rahva Hariduse Seltsi koolimaja nurgakivi panemine (Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata, 1911)

Aja möödudes selgus, et tegelik ehituskulude summa ulatub üle 50 000 rubla. Vale kalkulatsioon oli aga põhjuseks, miks ehitamisega üldse algust tehti. Kui oleks teatud tegelikku summat, poleks julgetud kooli ehitamist ette võtta (Raidmets, 2017:70).

Ehitusega oli piisavalt palju raskusi ja seetõttu tuli kohalikel talumeestel üles näidata nii ühist meelt kui ka ühisel jõul tegutsemist. Üks neist – keskküttekatla kohalevedamine kihelkonnakooli poiste poolt eesotsas õpetaja F. Gusteliga on jäädvustatud ka kohaliku fotograafi poolt 1912. aasta sügisel (vt joonis 2). Nimelt oli Vändra Gümnaasiumi hoone Eestis esimene keskküttele projekteeritud koolimaja. Et suuremõtmelist kütteseadeldist sai transportida ainult raudteel, saabus see lähimasse, Kärü jaama, kust too hobustega Vändrasse veeti. Sügisese porise ilmaga ei suutnud hobused koormat Kirikumäest üles vedada ning kihelkonnakooli poisid tulidki appi (Nuut, 2007:5).



Joonis 2. Vändra Gümnaasium 1912, aurukatlavedu. (Vändra Gümnaasium, autor teadmata, 1912)

Läbi raskuste jõudis koolimaja ehitus lõpule 1912. aasta sügiseks (vt joonis 3), lõplikuks maksumuseks 53 000 kuldrubla. Sisetööd jäid aga ettevõtja Mambergi poolt tegemata, kuna seltsil oli veel võlgugi, mis vajasid tasumist (Raidmets, 2017:70-72). Et koolimaja ehitus läks tunduvalt kallimaks ettenähtud eelarvest, olid talumehed sunnitud oma säästudega maksuma tagasi 35 000 rubla ulatuses võetud laenusummad. Võlgade tasumisega jäi koolimaja Vändra Rahva Hariduse Seltsile (Holsting, 1991:7).



Joonis 3. Vändra Rahva Hariduse Seltsi koolimaja hakkab valmis saama. (Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata, s.a.)

Kui kool oli Vändra rahva suurte jõupingutustega ehitatud, tuli organiseerida ka õppetöö, mis osutus aga veel raskemaks. Järgnevatel aastatel viidi koolimajas läbi kursusi põhiliselt majapidamise ja põllutöö alal. I maailmasõja tõttu lõpetati 1914. aastast kursuste läbiviimine

koolimajas. Pärast seda püüti luua küll põllutöökooli, küll progümnaasiumi, küll kutsekooli, kuid kõik katsed takerdusid valitsusasutuste vastuseisu tõttu (Raidmets, 2017:74).

2. Väandra Gümnaasium Eesti Vabariigi ajal (1918-1940)

Juba 1917. aastal arutati Väandra alevi elanike koosolekul haridusprobleeme: otsustati luteri usu ja apostlik-õigeusu kihelkonnakoolid liita üheks kooliks. Arutati ka tütarlastekooli asutamist (Raidmets; 2017:74).

Väandra Rahva Hariduse Seltsil ei õnnestunud ehitatud majas kuni 1921. aastani luua ühtki kooli (Holsting, 1991:7). 1921. aastal hakati tõsisemalt mõtlema Väandra Gümnaasiumi avamisele. Väandra Rahva Hariduse Selts moodustas 2. aprillil 1921 keskkooli komitee, kes pidi tegema ettevalmistustöid üldharidusliku gümnaasiumi avamiseks. 3. juunil 1922 registreeris Haridus- ja Sotsiaalministeerium erakoolina Väandra Rahva Hariduse Seltsi Eesti Õppekeelegra Ilma Õigusteta Era Ühisreaalgümnaasiumi, mis jäi seltsi ülalpidamisele (Raidmets, 2017:79).

17. septembril 1922 toimus kooli avaaktus. Esimene koolijuhataja oli Jaan Nuudi. Väandra oli saanud kooli, mis on Eestis ainulaadne juba oma saamisloo poolest. Tolle aja tingimusi arvestades oli maja ainulaadne ka oma suuruse, välimuse ja ehituslike iseärasuste poolest: üldine põrandapind 1234 m², alumise korruse maakivist seinad ligi meetrilise läbimõõduga, omapärane akende kuju, peatrepi juures olev rõdu, plekk-katus ning keskküte (Holsting, 1991:8).

Kooli pidas üleval Väandra Rahva Hariduse Selts, kelle korduvatel palvetel võeti kool 1. jaanuaril 1924 Väandra Põllumajandusliku Ühisgümnaasiumina riigikoolide võrku ja ülalpidamisele. 1924. aasta sügisel loodi Väandra Kurtummade Koolile kuuluva Kingisepa talu baasil abimajand. Alates 1925. aastast ähvardas gümnaasiumi mitmel korral sulgemisoht, kuid vändralased koos Väandra Rahva Hariduse Seltsiga suutsid kõigile raskustele vaatamata kooli säilitada. 1926 rajati kooli köögiviljaaed, 1927 ehitati kanala. 1929. aastal liideti Kirikaru talu maad varem ehitatud kurtummade kooli abimajandiga (Holsting, 1991:8-9). 1931. aastal sai direktoriks Johan Kalep (Väandra Gümnaasium, s.a.). 1932 võeti kool Väandra Majandusgümnaasiumina täielikult riigikoolide võrku. 1932 valmis ka kasvuhoone ning 1934 lasketiir. Koolimajas endas tehti ümberehitusi ja seati sisse veevõrk. Aiandusõpetaja Lambi projekti järgi kujundati koolimaja ümbrus ja loodi dendropark (Holsting, 1991:9). Majandusgümnaasiumi juurde jäid töötama progümnaasium, kuhu võeti 4. klassi lõpetanuid, ja keskkool, kuhu astusid 6. klassi lõpetajad (Raidmets, 2017:92).

1934. aasta koolireformi kohaselt tuli majandusgümnaasium muuta 9aastase õppeajaga reaalkooliks. 1937. aasta koolireformi kohaselt avati progümnaasium, reaalkool ja

gümnaasium. Kuna töötas ka majandusgümnaasiumi viimane lend ja alevi algkoolist oli ületoodud V ja VI klass, oli ühes majas koos viis erinevat kooli (Raidmets, 2017:92-98).

Alljärgnev foto (joonis 4) on tehtud ilmselt selle peatüki ajajärgul. Fotol on näha (paremalt vasakule) koolimaja, puukuur, kasvuhoone ja majandushoone.



Joonis 4. Koolimaja tagantvaates. (Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata, s.a.)

3. Vändra Gümnaasium pärast Eesti iseseisvuse kaotamist (1940-1991)

1940. aasta tõi riiklikku ellu suuri muutusi: Eesti Vabariik asendati Nõukogude Sotsialistliku Vabariigiga. 6. augustil 1940 võeti Eesti vastu Nõukogude Liitu. Algas uus ajajärk nii eesti rahva, kui ka kooli ajaloos (Raidmets, 2017:102).

1940/41. õppeaasta vältel vahetus koolis kolm direktorit. Saksa okupatsiooni ajal (1941-1944) juhtis kooli Arthur Virro (Holsting, 1991:10). Sel ajal oli kooli nimeks Vändra Reaalgümnaasium (Raidmets, 2017:103). 1944. aastal alustas tööd Vändra Keskkool, kuigi sõda polnud veel lõppenud (Holsting, 1991:11).

Johannes Tapersoni direktoriajast (1945-1951) on koolis säilinud inspekteerimisaktid nii esimesest kui ka viimasest õppeaastast. Aktis nr 4 (3.-7. aprill 1946) on kirjas: „Vanemad klassid asuvad endise põllumajandusgümnaasiumi hoones. Maja on juba praegu seal asuvate klasside jaoks kitsas. Maja suuremaks puuduseks on, et keskküte ei suuda kindlustada vajalikku temperatuuri. Kõrvalhooned on korras.” Koolil puudus internaat. (Raidmets, 2017:118).

1949. aasta oktoobris toimunud inspekteerimise viis läbi Pärnumaa haridusosakonna inspektor Randvere. Kõige tähtsam muutus oli see, et koolile oli juurde ehitatud avar internaat, mida kasutas 60 õpilast. Internaadis puudus elekter (Raidmets, 2017:118-119).

1955. aasta 1.september oli kogu koolipere jaoks üllatav, kui tuli teade, et uueks direktoriks saab Kaljo Pilt. Ta hakkas tõsiselt tegelema kooli probleemidega (Raidmets, 2017:134).

Alljärgnev foto (joonis 5) on 1960. aastate koolimajast.



Joonis 5. Vändra Keskkool. (Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata, s.a.)

15. oktoobril 1972 kinnitati haridusminister Ferdinand Eiseni käskkirjaga Vändra Keskkooli direktoriks Olga Kängsep (Raidmets, 2017:231).

1972/73. õppeaastal alustati kooli juurdeehitust, et leevendada õpilaste arvu kasvuga tekkinud ruumipuudust. Individuaalprojekti alusel 1975. aastal valminud maja andis paremad töötingimused nii õpilastele kui õpetajatele (Holsting, 1991:13). Juurdeehitus avati pidulikult 31. augustil 1975 (Raidmets, 2017:246). Juurdeehitusse ehk B-korpusesse paigutati õppeklassid, söökla ja õpilaste garderoob (vt lisa 3). Pärast õppehoone valmimist algas õppetöö ainekabinettides, mis olid esialgu sisustatud ainult ajakohaste laudadega. Õpetajad asusid neid innukalt sisustama ja tegid aastaga ära väga suure töö, et lähemale jõuda koolidele, kus kabinetisüsteem juba juurdunud. Kabinettidesse saadi hinnalised tehnilised vahendid. Vanas majas (A-korpuses) algas kapitaalremont ning kogu koolipere kolis uude majja (B-korpusesse) (Raidmets, 2017:247).

1976/77. õppeaastal võeti uute ruumidena kasutusele raamatukogu, pioneerituba, direktori kabinet ja õpetajate tuba, mis said ajakohase sisustuse, valmis sõjalise algõpetuse kabinet. Juurdeehitusse tehti ka uus garderoob (Raidmets, 2017:249).

1977/78. õppeaastal valmis juurdeehituse teine osa - normaalmõõtmetega võimla (Raidmets, 2017:250). Selle juurde paigutati ka riietusruumid, duširuumid, õpetajate ruum ja spordivahendite ruum (vt lisa 3). Kooli puuduseks oli endiselt tööõpetuse ruumide ebarahuldav olukord (Raidmets, 2017:251).

Anton Jürgensteini 120. sünniaastapäeval, 1.novembril 1981, taasavati tema büst kooli ees vilistlaskogu esimehe Endel Kõutsi aktiivse tegutsemise tulemusena (vt joonis 6). (Raidmets, 2017:255), (Vikipeedia, 2018).



Joonis 6. Anton Jürgensteini ausammas Vändras (Tooming, s.a.).

25. juulil 1987 tähistas kool vilistlaste kokkutulekuga oma 65. aastapäeva. Suursündmuseks oli vana koolihoone välisukse kõrvale plaadi kinnitamine, mis märgib, et kool on ehitatud Rahva Hariduse Seltsi poolt kogutud rahaga (Raidmets, 2017:262).

1987/88. õppeaastal tehti koolitöös ümberkorraldusi klassikomplektide arvu suurenemise ja ruumipuuduse leevendamiseks - nimelt mindi tagasi klassisüsteemile. Alles jäid keemia, füüsika, bioloogia, tööõpetuse ja sõjalise algõpetuse kabinetid (Raidmets, 2017:267).

29. septembril 1987 võttis riiklik komisjon vastu valminud internaadihoone ehk C-korpuse, mis oluliselt leevendas ruumikitsust. III korrusele said mugavad toad kaugelt käivad õpilased, II korrus anti 6-aastaste klassideks ja mängutubadeks. I korrusele sisustati mõned ruumid keelerühmade tundideks, paigutati raamatukogu ja arstikabinet (Raidmets, 2017:267).

1988/89. õppeaasta oli suurte muutuste aasta - ühiskonnas toimusid mitmed ümberkorraldused. Vändra Keskkool oli põhiliselt valmis, kui tööõpetuse maja välja arvata (Raidmets, 2017:268-270).

1989/90. õppeaasta algas uuele ajastule väärilt: direktoriks sai Avo Juss. Kooli avaaktus toimus sini-must-valge lipu all. Aula oli saanud parkettpõranda, värske värvi ning seintel oli taastatud Eesti-aegne ornament. Ka võimla oli saanud uue värvilahenduse ja vahekardinad, et kolm õpetajat saaksid segamatult tundi anda. Kevadel alustati poiste tööõpetuse maja projekteerimist, arhitektiks Luhse ja projekteerijaks Palu (Raidmets, 2017:268-285).

1990/91. õppeaasta alguseks sai kooli söökla uue ilme. Paigaldati klaasist sein, ka tagumine lükandsein asendati uuega. Valmis arvutiklass. Suure töö elektriseadmete paigaldamisel tegid F. Rohula, A. Toobal ja R. Kärner. Õppeaasta käigus sai uue ilme kooli pikk koridor ja uue maja õppekorpus. REVi maaler Ain Silbaum tegi seda õppetööd segamata (Raidmets, 2017:286-287).

4. Väandra Gümnaasium pärast Eesti Vabariigi iseseisvumist (alates 1991) kuni tänaseni

20. augustil 1991 võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu otsuse Eesti riiklikust iseseisvusest, millega taastati Eesti Vabariik (Vikipeedia, 2018). Uus aeg esitas ka uued nõuded koolimajale.

1991/92. õppeaasta algas rõõmsalt tütarlaste tööõpetuse õpetajatele: kodumajanduse klass sai juurde uue nägusa ruumi, mis mõeldud kokakunsti õppimiseks. Huvijuht Maret Pernik sai internaadimajja suurema ruumi, et aktivistidega segamatult tööd planeerida. Raamatukogu sai juurde Eesti Laste Organisatsiooni (ELO) toa ja raamatukogu juhataja Mari Nuut pisut avaramad ruumid. Pika koridori seintele paigutati Väandra haridus- ja kultuuritegelaste fotod. Alustati tööõpetusmaja ehitamisega (Raidmets, 2017:289-312).

1994 seiskus tööõpetusmaja ehitus rahapuuduse tõttu (Raidmets, 2017:312).

1995. aastal nimetati kool taas Väandra Gümnaasiumiks. Ernst Sokolovsky nimeline arengufond kinkis koolile ka nimetahvli (Raidmets, 2017:303-304).

1996/97. õppeaastal tehti kogu majas sanitaarremonti, suuremateks töödeks olid uue osakutuse renoveerimine ja poiste WC remont, vahetati katlamaja veekatel ja paigaldati uus aurumahuti. Algklassid said ka uut mööblit. 24. detsembril 1996. aastal sai tööõpetusmaja ajutise kasutusloa - valmis hoone I korrus (Raidmets, 2017:312-315). 1997 sai tööõpetuse- ja arvutimaja täielikult valmis - kahekorruseline hoone, kus asuvad puidutöö-, kunsti- ja arvutiklassid ning infojuhi tööruum (vt lisa 3).

Järgmised renoveerimistööd toimusid 2005. aastal AS Facio Ehituse poolt. Remondi käigus korrastati kütte-, vee- ja kanalisatsioonisüsteemi, põrandaid, vahetati välja aknad ja sisemised ukSED, teostati elektri-, voolu- ja värvimistöid, paigaldati ripplaed ning kohendati katust. Samuti renoveeriti A-korpust (vt lisa 3). Samal aastal sai kooli direktoriks Peeter Putk (Väandra Gümnaasium, s.a.).

2006. aastal toimus söögisaali ventilatsiooni uuendamine, mille maksumuseks oli 33 450 krooni ning õppeköögi remont ja ventilatsiooni paigaldamine hinnaga 55 664 krooni. Samuti alustati välisuste ja õpilaskodu akende vahetusega ning peatrepi remondiga (vt lisa 3).

Aastatel 2010-2012 renoveeriti kooli võimla ja ehitati välja ventilatsioonisüsteem. Renoveerimisprojekti rahastas Euroopa Liit (vt lisa 3).

2014 asus direktori ametisse Marget Privits (Vändra Gümnaasium, s.a.).

2016. aastal hakati vahetama aula põrandat ja teostati värvimistöid. Samal ajal toimus põranda uuendamine ka pikas koridoris. Tööde kogumaksumus oli umbes 46 000 eurot. Tööd lõpetati 2017. aastal (vt lisa 3).

2018. aastal teostas Virko Ehitus OÜ võimla riietusruumide remondi (3500 eurot) ja kantselei ruumide kapitaalremondi (36 000 eurot). Veel tehti B-korpuses värvimistöid (7629 eurot), remonditi osaliselt õpilaskodu katust (1342 eurot, Veberg OÜ), valmis pika koridori väljapääsude projekt ning alustati nende ehitamist (vt lisa 3).

2019. aasta jaanuaris tehti Veberg OÜ kooliõe, huvijuhi ja sotsiaalpedagoogi kabineti ning õpilaskodu koridori remont. Tööd läksid kokku maksma ligikaudu 6305 eurot (vt lisa 3).

4.1. Edasised plaanid

2019. aastal on plaanis veel pikale koridorile teise väljapääsu ehitamine, köögi remont maksumusega 95 000 eurot, ning loodusteaduste õppelabori loomine hinnaga 77 131 eurot. Nende remonditööde finantseerija on SA Innove (vt lisa 3).

Tulevikus on plaanis veel B-korpuse ümberehitamine söögisaalis ja jalutussaalis ning uue sissepääsu ehitamine. Rahastamine ei ole veel selge (vt lisa 3).

Tänaseks on Põhja-Pärnumaa volikogu ja vallavalitsus tellinud ümberehitusprojekti õpilaskodu hoonele. Eesmärgiks on kujundada esimese ja teise korruse ruumidest õppeklassid ning vajalikud ruumid muusikakooli jaoks. Tegemist on ainult projektiga ja ehituslikku tegevust veel planeeritud ei ole (vt lisa 3).



Joonis 7. Vändra Gümnaasiumi A-korpuse hoone tänapäeval. (Vändra Gümnaasium, s.a.)

Kokkuvõte

Uurimistöö „Vändra hariduselu kujunemise ja Vändra Gümnaasiumi ehitamise lugu” peamiseks eesmärgiks oli rohkem teada saada hariduselist Vändras ja gümnaasiumi ehitamisest Vändrasse. Uurimistöö hõlmab Vändra hariduselus toimunud muudatusi alates aastast 1625 ja Vändra Gümnaasiumi ehitamise lugu.

19. ja 20. sajandi alguses oli Vändra ümbruses mitmeid külakoole, kuid polnud ühtegi kooli, kus lapsed oleksid saanud gümnaasiumiharidust. See tähendas seda, et lapsevanemad pidid saatma oma lapsed linnakoolidesse. Vanematele see aga ei meeldinud, sest lapsi oli vaja kodustes toimetamistes ja paljudele peredele käis lapse pidev linna saatmine üle jõu. Seega otsustas Vändra Rahva Hariduse Selts, et Vändrasse tuleb rajada kool. Koolimaja ehitamist alustati 1911. Koolimaja ehitamine läks kokku maksma 53 000 rubla, kuigi alguses kalkuleeriti, et kulud on üle poole väiksemad. Kooli avaaktus toimus 17.septembril 1922. aastal.

Edasised suuremad ümberehitused toimusid 1972/73. õppeaastast 1977/78. õppeaastani, mil ehitati koolile juurde B-korpus, kuhu kuulub ka võimla. 1987. aastal valmis internaadihoone ehk C-korpus. Kogu maja sanitaarremont toimus 1996/97 õppeaastal, samuti saadi valmis tööõpetuse- ja arvutimaja.

Aastatel 2005, 2006 ja 2010-2012 toimusid mitmed remonditööd. Suuremad muudatused toimusid veel 2016. aastal, kui renoveeriti aula, ning 2018. aastal, mil teostati võimla riietusruumide remont ja kantselei ruumide kapitaalremont. 2019. aasta jaanuaris tehti kooliõe, huvijahi ja sotsiaalpedagoogi kabineti ning õpilaskodu koridori remont.

Sellega aga kooli renoveerimine ei lõpe: see aasta on veel plaanis pikale koridorile teise väljapääsu ehitamine, köögi remont, ning loodusteaduste õppelabori loomine. Kaugemasse tulevikku plaanitakse B-korpuse ümberehitamist.

Uurimistöö käigus selgus, et kooli kujunemine on olnud keerulisem ja pikem, kui me esialgu arvasime. Selline Vändra Gümnaasium, mida meie tunneme ja teame, kujunes välja läbi erinevate ajaetappide. Nende etappide jooksul on inimeste vajadused hariduselus muutunud ning seepärast on kooliga toimunud ümberkorraldused ja juurdeehitused olnud ka nii suured.

Kasutatud allikate loetelu

Holsting, J. (Koostaja) (1991). *Läbi aegade Vändra radadel*. Tallinn: Olion.

Kontus, K. (s.a.). *Vändra Keskkooli hoone arhitektuurilise ilme muutumine* [Foto].

Nuut, M. (2007). Vändra Gümnaasium - 85. *Vändra Teataja*, lk. 5.

Raidmets, M. (Koost.) (2017). *Vändra hariduse lood. I*. Pärnu: Hansaprint.

Tooming, H. *Anton Jürgensteini ausammas Vändras* [Foto].
http://entsyklopeedia.ee/meedia/j%C3%BCrgenstein_anton/parnumaa_vandra_anton_jurgenstein (3.03.2019).

Vikipeedia. (2018). Anton Jürgenstein. *Vikipeedia Vaba Entsüklopeedia*.
https://et.wikipedia.org/wiki/Anton_J%C3%BCrgenstein (3.03.2019).

Vikipeedia. (2018). Eesti taasiseseisvumine. *Vikipeedia Vaba Entsüklopeedia*.
https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_taaasiseseisvumine (2.03.2019).

Vändra Gümnaasium, autor teadmata (1912). *Vändra Gümnaasium 1912, aurukatlavedu* [Foto].

http://www.vandragumnaasium.edu.ee/wpcontent/uploads/2017/02/V%C3%A4ndra_G%C3%BCmnaasiumihoone_1912.jpg (3.03.2019).

Vändra Gümnaasium. (s.a.). *Vändra Gümnaasiumi A-korpuse hoone tänapäeval* [Foto].
http://www.vandragumnaasium.edu.ee/wp-content/uploads/2015/01/vg-maja-2007-024_resized1.jpg (5.03.2019).

Vändra Gümnaasium. (s.a.). *Vändra Gümnaasiumi koduleht. Ajalugu*.
<http://www.vandragumnaasium.edu.ee/kool/ajalugu/> (2.03.2019).

Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata. (1911). *Vändra Rahva Hariduse Seltsi koolimaja nurgakivi panemine* [Foto].

Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata. (Külastatud 2019). *Koolimaja tagantvaates* [Foto].

Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata. (Külastatud 2019). *Vändra Gümnaasiumi ehitamise plaan* [Foto].

Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata. (Külastatud 2019). *Vändra Keskkool* [Foto].

Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata. (Külastatud 2019). *Vändra Rahva Hariduse Seltsi koolimaja hakkab valmis saama* [Foto].

Lisad

Lisa 1. Vändra Gümnaasiumi ehitamise plaan

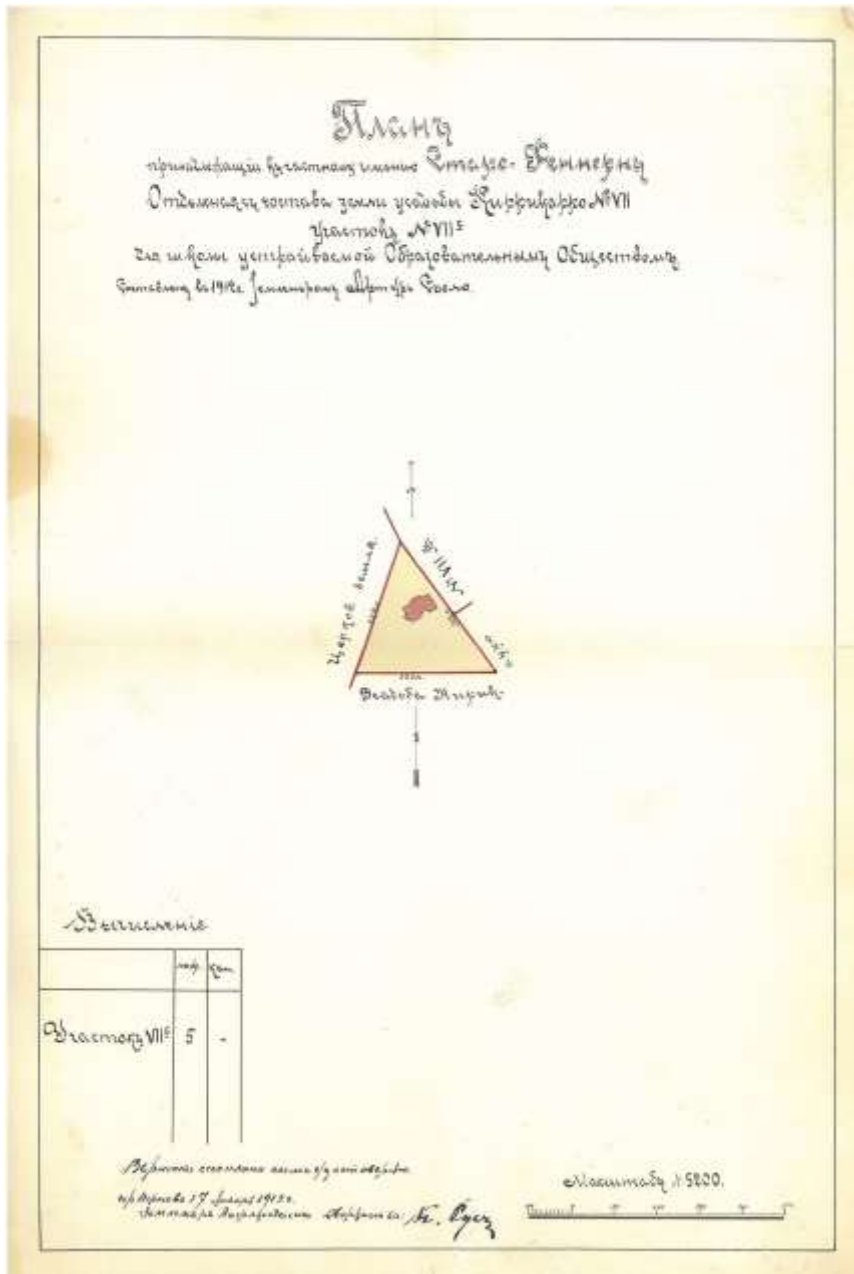


Foto 1. Vändra Gümnaasiumi ehitamise plaan (Vändra Raamatukogu hariduse kaust, autor teadmata, s.a.).

Lisa 2. Vändra Keskkooli hoone arhitektuurilise ilme muutumine

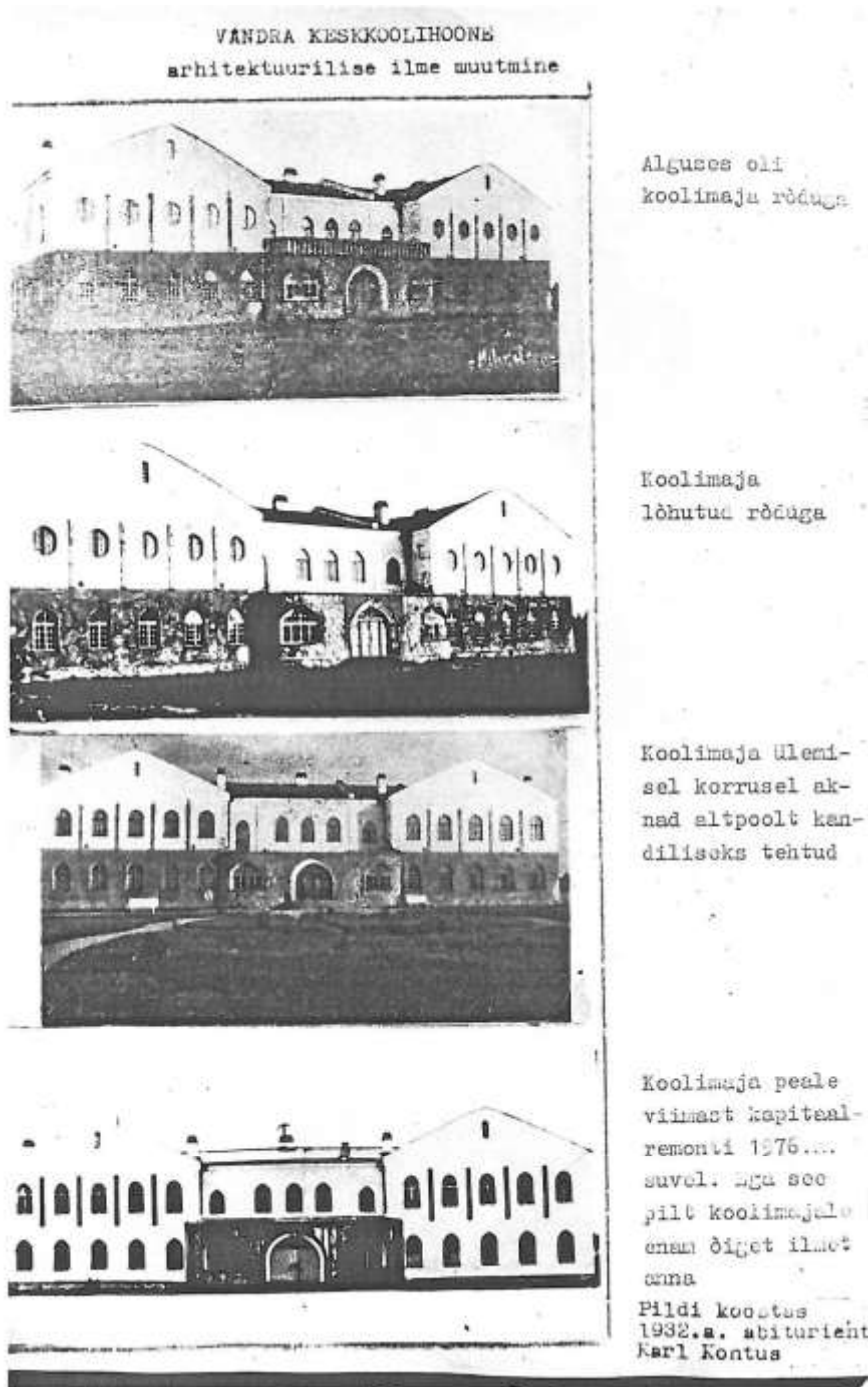


Foto 2. Vändra Keskkooli hoone arhitektuurilise ilme muutumine (Kontus, s.a.).

Lisa 3. Intervjuu Väandra Gümnaasiumi direktoriga

Intervjueeritav on Marget Privits, intervjuu toimus 13. veebruaril 2019. aastal e-posti teel, küsitlesid Triinu Aru ja Sirli Pilli.

1. Mis aastatel on tehtud koolis suuremaid remonditöid/renoveerimistöid ja milliseid? Meid huvitavad nii Teie direktoriks oleku ajal tehtud tööd kui ka varasemad (kui oskate öelda).

Kool koosneb mitmest erinevast hoonest: A-, B- ja C-korpustest. Tööõpetuse- ja arvutimaja paikneb eraldi. Kooli territooriumil paikneb kooliaed koos kasvuhuonega.

A-korpus on kahekordne hoone, mis renoveeriti 2005.a. A-korpuses on õppeklassid, aula, õpetajate tuba, kantselei, õppealajuhatajate ja direktori kabinetid, arhiiviruumid, õpetajate puhketuba ja garderoob.

B-korpus on kahekordne hoone, mis ehitati 1975.a ja on peaaegu täielikult renoveeritud. B-korpuses on õppeklassid, söökla ja õpilaste garderoob. B-korpuse sissekäigu juures asub valvelaud.

Võimla on B-korpuse osa ning selle juurde kuuluvad riietusruumid, õpetajate ruum, spordivahendite ruum ja duširuumid.

C-korpus on kolmekordne hoone koos keldriga, mis ehitati 1987.a, on osaliselt renoveeritud. C-korpuses on õppeklassid, raamatukogu, õpilaskodu, meditsiinikabinet, huvijuhi ja sotsiaalpedagoogi kabinetid, õpilasesinduse tuba ja õpilaste garderoobid.

Tööõpetuse- ja arvutimaja on kahekorruseline hoone, mis on ehitatud 1997. a. Selles asuvad puidutöö-, kunsti- ja arvutiklassid ning infojuhi tööruum.

Teostatud suuremad remondi- ja ehitustööd ning nende maksumused:

2005. aasta renoveerimistöid tehti AS Facio Ehituse poolt. Remondi käigus korrastati küttesüsteemi, vee- ja kanalisatsioonisüsteemi, vahetati aknad, vahetati välja sisemised uksed, teostati elektri- ja voolutöid, korrastati põrandaid, teostati värvimistöid, paigaldati ripplaed ja kohendati katust.

2006.aastal toimus söögisaali ventilatsiooni uuendamine (33 450 eek'i) ning õppeköögi remont ja ventilatsiooni paigaldamine (55 664 eek'i).

2006.-2007.aastal vahetati õpilaskodu aknad ja kooli välisuksed, toimus peatrepi remont.

2010.-2012. aastal toimus võimla renoveerimine ja ventilatsioonikambri ehitus, see kokku läks maksma 346 950 eek'i (kasutati Euroopa Liidu rahastust).

2016.-2017.aastal teostati aula põranda vahetus ja värvimistööd, uuendati pika koridori põrandat (kokku u 46 000 eurot).

2018. aastal tehti järgmist: võimla riietusruumide remont (3500 eurot, teostas Virko Ehitus OÜ), pika koridori väljapääsude projekt ja ehitus (10 000 eurot), kantselei ruumide kapitaalremont (36 000 eurot, teostas Virko Ehitus OÜ), B-korpuse koridoride ja värvimistööd (7629 eurot), õpilaskodu katuse osaline remont (1342 eurot, Veberg OÜ).

2019. aasta jaanuaris toimus kooliõe kabineti, huvijuhi, sotsiaalpedagoogi ja õpilaskodu koridori remont (6305 eurot, Veberg OÜ).

2. Mis on edasised suuremad plaanid kooli renoveerimise/remondi osas?

2019. aastal on veel plaanis pika koridori teise väljapääsu ehitamine, köögi remont (95 000 eurot), loodusteaduste labori loomine (77 131 eurot). Rahastajaks SA Innove.

Plaanis on veel B-korpuse ümberehitamine. Hetkel ei ole selle rahastamine veel selge.

3. Millised on suurimad probleemid Vändra Gümnaasiumi hoonetega tänasel päeval?

Küttesüsteem vajab kindlasti uuendamist. Ruumid tuleks kohandada selliseks, et neid saaks kasutada mitmel otstarbel. Õppetöö läbiviimiseks on vaja väiksemaid klasse.

4. Milliseid nõudeid koolihoonele ja klassiruumidele esitab 21. sajand? Milline peaks olema 21. sajandi koolihoone? Kas meil on väga pikk tee käia? Mis on meil eriti hästi, mis halvasti?

21. sajandi koolihoone peab olema väga läbimõeldud planeeringuga, ruumid peavad olema mitmel otstarbel kasutatavad ja mööbel peab olema nn „nutikas“, erinevad ringipaigutatavad lauad, toolid, vaheseinad. Ruumid peavad olema mugavad õppimiseks, meeskonna- ja rühmatööks. Klassiruumides peaks olema kaasaegne tehnika ja õppevahendid, mida on lihtne teisaldada ja liigutada klassist klassi.

Meie kooli olukord ei ole halb, kuid arenguruumi on.

5. Kas Vändra Muusikakool kolib tulevikus Vändra Gümnaasiumi ruumidesse? Kui jah, siis kas ja kuidas see mõjutaks Vändra Gümnaasiumit?

Tänaseks on Põhja-Pärnumaa volikogu ja vallavalitsus tellinud ümberehitusprojekti õpilaskodu hoonele. Eesmärgiks on kujundada esimese ja teise korruse ruumidest õppeklassid ja ruumid muusikakooli jaoks. Tegemist on ainult projektiga ja ehituslikku tegevust veel planeeritud ei ole. Seega ei saa täna veel rääkida remondist ja muusikakooli kolimisest, vaid alles selle planeerimisest. Kuidas see mõjutab Vändra Gümnaasiumit on hetkel veel vara

ennustada. Selge on see, et mõjutab ja tuleb keskenduda sellele, et õpilastel oleks mugavam ja parem.